

Pospíšil, Ivo

Problém reprezentace, spekulace a rozpětí

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. X, Řada literárněvědné slavistiky. 2005, vol. 54, iss. X8, pp. 229-230

ISBN 80-210-3691-5

ISSN 1212-1509

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/103241>

Access Date: 03. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Abramovovy tetralogie *Bratři a sestry* z pera slovenské autorky I. Branské. Při analýze poetiky tvrdě prózy Jeleny Tarasovové se A. Musílková spojila se svou školitelkou M. Zadražilovou. Na jejich odkazy ke světové romantice (E. A. Poe) navazuje příspěvek T. Krčálové, věnovaný dramatisaci Gogolovy povídky *Vij* z pera Niny Sadur, v níž se ústřední postavou a nositelkou názvu stává vědma Pannočka. Zájem o díla vzbuzující zájem recipientů vedl autorku posledního příspěvku N. Volkovou k analýze úspěšné představitelky soudobého ruského detektivního románu Alexandry Marininy, kterou srovnává s Agathou Christie a Georgem Simenonem i s poetikou postmoderní prózy, aby pak v závěru mohla konstatovat, že literární výpůjčky se v současné době

staly běžnou praxí nejen elitní, ale i masové literatury. Jako příloha zajímavého sborníku je připojena studie Tomáše Liptáka *Žena na ruském a sovětském politickém plakátu (1914-1942)*, analyzující ideologicky podmíněné posuny v estetice neméně masového umění, jakým je plakát. Dát publikační možnosti mladým nadějným badatelům je podmínkou pro podchycení jejich zájmu. S úspěchem to dělají na Ostravské univerzitě, kde každoročně pořádají přehlídky studentských prací. Publikační možnosti mají i doktorandi a studenti brněnské divadelní vědy. Pražský sborník je dokladem toho, že i v dnešní době ekonomického tlaku lze nalézt podporu a prostor, kde se mohou uplatnit mladé talenty.

Danuše Kšicová

AKTUÁLNÍ SLOVAKISTIKA A JEJÍ KONTEXTY

Pod záštitou ministra kultury SR R. Chmela, velvyslance SR v ČR L. Balleka, rektora MU P. Fialy a děkana FF MU J. Pavlíka se počátkem prosince uskutečnila v Brně již sedmá česko-slovenská konference s námětem Aktuální slovakistika a její kontexty. Pořádaly ji Ústav slavistiky FF MU, Slavistická společnost Franka Wollmana a Středoevropské centrum slovanských studií ve spolupráci s dalšími institucemi. Úvodní blok jednání měl specifický charakter. Zaznělo na něm zhodnocení díla slovenského spisovatele Ladislava Ťažkého (A. Červeňák), který pak hovořil o svém životě a díle. V tomto bloku

Andrej Červeňák ještě pojednal o obrazu slovenské literární vědy posledního desetiletí na příkladu edice *Život a dielo* a Pavol Žigo přednesl referát *Od desktpicie k explanácii* v slovakistice. Další bloky konference se zabývaly otázkami teorie textu, translatoit, různými jazykovými aspekty slovenštiny jako takové a různých literárních textů, slovenskou literaturou v Praze a Čechách, slovakistikou na Ukrajině a v Maďarsku, různými konkrétními autory a díly (V. Chaloupecký, M. Urban, P. Janík, P. Miller ad.). Obraz brněnské konference zachytí (jako už tradičně) sborník příspěvků.

Ludvík Štěpán

PROBLÉM REPREZENTACE, SPEKULACE A ROZPĚTÍ

Konferenční sborníky jsou vždy trochu nebezpečné tím, že shromazďují často disparátní studie a netvoří samy o sobě kompaktní a současně myšlenkově výbojný celek – to však o tomto sborníku skoro neplatí. Je tu především jednota tematická, tj. výlučná koncentrace na současnou slovenskou literaturu, ale i jednota, jak se dnes říká, diskurzivní, tedy přístupová, metodická.

Sborník *K poetologickým a axiologickým aspektom slovenskej literatúry 90. rokov 20. storočia* (Zborník materiálov z vedeckého seminára s medzinárodnou účasťou, konaného v dňoch 22.–23. mája 2002 v Prešove. Vedecký redaktor: Ján Sobol, výkonná redaktorka: Marta Součková. Náuka, Prešov 2004) uvádí práce Tibora Žilky *Postmodernismus v slovenskej próze*. Znovu si tu uvědomuji, jak je někdy těžké označit něco jako ryze postmoderní rys. Klíčem

k tomu je, podle mého soudu, spíše sebereflexe, uvědomělost postupů než nějaký objektivní, změřitelný rys anebo, jinak řečeno, souhra řady faktorů, jež pak úhrnem vytvářejí vskutku novou kvalitu (vědecké poznatky, brilantní příběh, prolínání fikce a non-fikce, autentický pocit). Eleonóra Kréméryová píše o prozaické (de)generaci: uvádí mj. text M. Kopschay, P. Maczovszského, J. Litváka apod. Marta Součková zkoumá komunikativnost slovenské prózy 90. let minulého století a ukazuje na její složitost (polyfonie, sémantická redukce a fragmetarizace), ale současně estetickou účinnost. Anton a Silvia Pokrivčáková zkoumají axiologii v prózách Petra Pišťanka („dehonestujúce“ písanie); perfektní je analýza textu Jany Bodnárové Kozoroh z pera Vlery Žemberové, která srovnává prózu a výtvarnou předlohu Maxe Ernsta. Mám trochu potíže s textem Martiny Petrikové *Od*

subjektu k intersubjektivitě; zdá se mi poučený, ale zjištění není podle mě argumentačně zcela přesvědčivé. Duchovními motivy a symboly se zabývá **Marta Germušková** ve stati o prózách Zuzany Kuglerové-Kozičové (bible a teologická literatura); zajímavá je stať **Gabriely Míhalkové** o noetickém posunu v tématech Rudolfa Slobody 90. let 20. století (sebevražedné motivy). Prózou V. Pankovéřina Polárny motýl (1997) se zabývá **Pavol Markovič**; Dušana Mitana analyzuje **Dagmar Šajtyová** (*Hľadanie strateného autora*). Brilantní je studie **Bogumily Suvary** o Návratu Krista D. Mitany. Prózu P. Vilikovského *Posledný kôň Pompejí* (2001) analyzuje **Barbara Suchoň-Chmiel**. O zajímavých jevech pojednává také **Anna Valcerová** (Ján Gavura), přínosné jsou stati odborníka na poezii **Zoltána Rédeye** (Poetika P. Macsovszkého) a **Jaroslava Šranka** (báseň P. Macsovszkého *V nemom zúfalstve*).

Z dalších statí vybírám alespoň práci **Marty Žilkové** o tragičnosti a jinakosti v rozhlasové tvorbě a **Petra Karpinského** o slovenském comicsu 90. let 20. století.

Sborník pak stále častěji přesahuje literaturu: **Juraj Rusnák** píše o kabaretním pásmu, **Michal Tokár** o obrázkové sérii pohádek a povídek pro děti, **Alena Sedláková** o umělecké ilustraci, **Ján Sabol** o filmové adaptaci románu P. Pišťanka *Rivers of Babylon* a **Erik Markovič** o „zastřetí autora“ v slovenské literatuře 90. let. Je otázka, zda by se přišť neměli autoři soustředit jen na několik dominantních témat a pokusit se vytvořit výrazný model slovenské literatury konce minulého století, model poněkud reliéfnější a vyhocenější.

Ivo Pospíšil

NOVĚ O ČAPKOVĚ A BULGAKOVĚ

Známý ruský bohemista Sergej Nikolskij, který nedávno oslavil osmdesátiny a při této příležitosti ho presidium ČAV odměnilo vysokým vyznamenáním, oceňujícím jeho celoživotní bohemistickou práci, vydal zajímavou a objevnou studii o dvou velkých postavách evropské literatury XX. století *Nad stranicami antiutopij K. Čapka a M. Bulgakova* (nakladatelství INDRIK, Moskva 2001, str. 174 + fotopřílohy).

Vykládá a upřesňuje zde své dřívější názory na Čapkovu tvorbu utopicko-fantastického charakteru, hledá paralely u Bulgakova, s velkou přesností se snaží zjistit, nakolik je možné, že Bulgakov alespoň některé Čapkovy knihy znal (nejspíše prostřednictvím A. Tolstého) a vůbec sleduje osobitost a v jistém směru i blízkost jejich způsobu práce v tomto žánru. Jelikož u Čapka nenalezl jediný doklad jakéhokoliv ohlasu na Bulgakova, usuzuje, že ho vůbec neznal, a tím více se dostává na cestu úvah o obecných momentech literárního vývoje meziválečného období, které se projevují v dílech autorů, jejichž společenské zařazení, estetický profil a skoro vše ostatní je odlišné. To vše nejsou jen domněnky a hypotézy, ale velice pečlivě, do detailu doložená tvrzení, která nevyvolávají pochybnosti. Tyto detaily ovšem umožňují podpořit obecné soudy, odhalit stále naléhavěji žádaná konstatování o celkovém stylu literatury (a vůbec umění) XX. století, k němuž literárněvědný výzkum zvolna směřuje.

Druhý důležitý moment knihy je spojen s výkladem skrytých a zašifrovaných motivů. Autor se

dotýká různých oblastí, ale nejvíce pozornosti věnuje zakódovaným jménům. U Čapka jsou to většinou známé věci, které sám Nikolskij už dříve popsal, přínos studie je ve výkladu takových jmen u Bulgakova. Ruská literární historie již shromáždila jisté množství případů, kdy za jménem literární postavy je skryta skutečná osobnost politického či kulturního života. Nikolskij toto vše shrnuje a kriticky posuzuje, ale přidává i své vlastní objevy.

Asi nejdůležitější je jeho pokus vysvětlit zakódovaná jména z hlásek, která nemusejí ve jménu literární postavy následovat za sebou v přesném pořádku jako u skutečné osobnosti, ale jsou seřazena jiným způsobem – přehozením, vynechávkami, přesmyčkami, opakováním atd. Tak například podle některých okolností (vnější podoba, způsob života, prorocký charakter kázání, spolupráce se sovětskými úřady) se autor studie domnívá, že pod jménem Otce Arkadije v románu *Mistr a Markéta* se skrývá satirický portrét tehdejšího metropolitě Alexandra Vvedenského, podezřelého ze spolupráce s orgány bezpečnosti při konfiskaci církevního zlata. Důkaz spatřuje v tom, že příslušná pasáž textu „je doslova prořita řetězy hlásek, opakujících ve stejném pořadí hlásky jména Vvedenského. Doslova jakoby se ve vlnách tyto hlásky valily: VED...DN..., VD...EN..., VVE...DE..., V...VD...EN...N...S...K...I..., VE..., VED...“

Podobně zakódovaná nachází jména Lenina, Trockého, Lunačarského, Rykova, Tomského, Bucharina, Majakovského, Gorkého a dalších obecně známých osobností.